

An aerial, black and white photograph of a village. The houses are clustered together, featuring traditional tiled roofs. In the background, a large, open field or hillside is visible, with a winding road on the left. The overall scene is rural and historical.

Notícia de la construcció de la nova església de Pontils (segles XV-XVII)

Joan M. Quijada i Bosch

Notícia de la construcció de la nova església de Pontils (segles XV-XVII)

Joan M. QUIJADA i BOSCH

Tècnic-archiver de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (AHAT)
Carrer Sant Pau 2
43003 Tarragona
quijada2@hotmail.com

Paraules clau: Església, Pontils, Francesc Rossell, arquitectura religiosa, construcció, segles XVI-XVIII.

Keywords: *Church, Pontils, Francesc Rossell, religious architecture, construction, 16th-17th centuries.*

Resum

Article que aporta la notícia sobre la construcció de la nova església de Pontils gràcies a la nota històrica que va deixar el rector Mn. Pere Rosanes. La fàbrica del nou temple va ser encarregada al mestre de cases Francesc Rossell l'any 1598 i dos anys més tard es beneí la nova església. Un cop acabada l'obra s'inicià un plet davant el senyor de la vila, Bernat de Boixadors, entre els jurats de la vila de Pontils i el mestre de cases per diferències en la creació de la nova església.

Abstract

The article, about the construction of the new church of Pontils, is based on information left in historical notes by the Priest Rev. Pere Rosanes. The construction of the new temple was entrusted to the architect Francesc Rossell in 1598, and two years later the new church was blessed. Once it was finished, a lawsuit started between the juries of the village of Pontils and the architect, due to disagreements in the construction of the new church. The Lord of the village, Bernat de Boixadors, arbitrated in the dispute.

El present article és fruit de la troballa fortuïta d'una notícia sobre la construcció i benedicció de la nova església de Pontils que féu el seu rector, Mn. Pere Rosanes, el 18 de juny de l'any 1600.¹ Aquesta breu nota va aparèixer dins la secció Diversos, número 20, de l'anomenada *Església* del fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Gràcies a la informació que va aportar el text hom va intentar recopilar més detalls relacionats amb la construcció del temple escorcollant els altres diversos existents, així com consultant els manuals notarials de l'època del propi fons. La recerca va donar els seus fruits, es va localitzar el contracte per bastir de

¹ Mn. Pere Rosanes, natural de Vallespinosa, era fill de Marc Rosanes i Magdalena. La primera referència que tenim d'ell com a rector de la vila de Pontils és del dia 17 d'abril de 1592 i sabem que ocupà el càrrec fins a la seva mort. Fou enterrat a l'església de Pontils el 14 d'octubre de 1528.

pedra l'obra, la venda de l'abadia vella per construir la nova, un plet entre els jurats de la vila i el mestre de cases per qüestions de l'execució de l'obra, però malauradament no es van localitzar les capitulacions per construir la nova església que van firmar els jurats de la vila de Pontils i el mestre de cases al qual se li va encarregar la seva fàbrica. Així doncs, desconeixem els pactes que regiren la construcció de la nova església així com el preu final de l'obra.

La vila i el seu castell

Aquesta població s'originà durant l'edat mitjana al voltant del castell, actualment en runes, que es troba situat en el cim del turó anomenat el Castellot. La vila de Pontils està ubicada estratègicament al peu de l'esmentat turó, al nord-oest de la comarca de la Conca de Barberà, la seva situació estratègica a la confluència del Gaià amb la riera de Biure, contigua per la dreta, i el barranc de Sant Magí, per l'esquerra, va ser aprofitada pels comtes de Barcelona durant la reconquesta de la zona per construir-hi en un primer moment, entre els segles X i XI, una torre circular envoltada per un recinte que funcionava com a torre de guaita del castell de Santa Perpètua de Gaià. La primera referència documental de la fortalesa és de 1030, on hi apareix com una de les afrontacions del castell de Montclar que Guillem de Santa Perpètua va vendre a Arnau Odó i Guilla, la seva muller.

L'any 1057 Ermessenda, vídua del comte Ramon Borrell, vengué a Ramon Berenguer I i Almodis el "*castrum* de Pontils" juntament amb les seves pertinences i els seus termes. Aquests darrers, l'any 1062 va donar-lo en feu a Guerau Alemany I de Cervelló. El predomini dels Cervelló continuà al llarg dels segles següents fins a finals del XVI on apareix com a senyor de la vila el comte de Savallà, Bernat de Boixadors, casat amb la baronessa de Vallmoll, Elisabet de Pacs i de Burguès. En el segle XVIII el castell i la vila de Pontils eren senyorejats pel marquès d'Aitona i restà sota el domini de la família fins a les desamortitzacions del segle XIX.²

La vella església romànica

En el testament de Guillem de Montagut, atorgat l'any 1168, s'esmenta per primer cop l'església de "Sancti Saturnino de Pontilis".³ Aquesta primera església estava dedicada a Sant Sadurní però un cop derruïda es mantingué l'advocació a la nova església fins a la primera meitat del segle XVIII sense que hom hagi pogut concretar en quin moment se substituï per la de la Nativitat de la Mare de Déu.

² *Catalunya Romànica; el Tarragonès, el Baix Camp, l'Alt Camp, el Priorat, la Conca de Barberà*. Volum XXI. Barcelona, p. 510-511; *Els castells catalans*. Barcelona, p. 331-334.

³ *Ibidem*, p. 452.

Aquest canvi no fou sobtat, ja que en el segle XVI trobem una dualitat a l'hora de referir-se a l'advocació de la parròquia tant en el cas de la primitiva església com de la nova. El 1578 el rector Francesc Ferrando utilitza la següent expressió: *parrochialis sancti Saturnini et Virginis Mariae* i el 1592 el rector Pere Rosanes es refereix a ella com *ecclesiae parrochialis Virginis Mariae* i un any més tard el mateix rector l'anomena *ecclesie sancti Saturnini*.⁴ En el segle XVI i fins a mitjan segle XVIII continuaran apareixent exemples com els anteriors, que no deixen gaire clar quina era l'advocació de la parròquia.

La situació d'aquesta primitiva església de Pontils, segurament d'estil romànic, és una incògnita. Alguns autors assenyalen com a possible emplaçament l'edifici de planta rectangular que es troba dins del castell, mentre d'altres afirmen que aquesta estructura era la casa forta.⁵

Malauradament no es conserven a l'AHAT visites pastorals del segle XVI d'aquesta primera església amb la qual cosa no podem fer-nos a la idea de l'estat en què es trobava i les motivacions que portaren a demoure-la per fer-ne una de nova. Les dues úniques visites que es conserven d'aquesta església són de mitjans del segle XV. A la primera de l'any 1445 es manava reparar tota la teulada perquè hi entrava aigua quan plovia.⁶ També se'ns informa que l'altar major sota l'advocació de Sant Sadurní estava en bones condicions, amb *ornatum pannis et omnibus necessariis ornamentis*.⁷ Durant la visita pastoral de l'església de l'any 1450 es comprovà que les formes sagrades estaven guardades *in quadam parva capsia papiri honorifice* i els sants olis i la crismalia *sunt recondita in quadam parvo cofreto et sub clave*. El visitador va manar reparar les fonts baptismals, les quals no retenien l'aigua, i fer

⁴ AHAT. Fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Llibre de baptismes, confirmacions, matrimonis i òbits núm. 24 (1592-1621).

⁵ "L'únic edifici que ha conservat definida la seva estructura se situa a l'extrem sud del recinte. De planta rectangular (19 x 20 m externs) i orientat al sud-oest. Presenta una fàbrica elaborada, sobretot en els angles exteriors, fets amb carreus ben escairats. La façana principal se situa en el mur de migdia, on s'obre la porta d'ingrés i una finestra situada just al seu damunt, tant les dovelles de l'arc de mig punt que devien formar la porta com la finestra han estat espoliades. Les restes conservades indiquen que l'edifici constituïa una nau coberta amb volta d'aresta i sense pisos superiors. Tot i que alguns autors l'han identificat com una casa forta, creiem que es tracta d'una església. Les similituds arquitectòniques que presenten amb d'altres temples de la zona, com ara Sant Jaume de Rocamora, són evidents, però el fet que determina de forma inequívoca la seva caracterització com a església és l'existència d'una necròpolis en el pla de davant de la façana principal." MIQUEL, Marina; SANTESMASES, Josep; SAUMELL, Dolors (1999): *Els castells del Gaià*. Valls, p. 80-81.

⁶ *Ecclesie indiget satis grande reparacione et fluit aqua per totum operetur hinc ad medium annum sub dicta pena*. AHAT. Visites pastorals núm. 1B (1445), f. 148r.

⁷ AHAT. *Ibidem*. f. 148r-v.

una nova campana per substituir la que estava trencada en un termini tres anys. També comprovà que la teulada havia estat reparada i ja *non fluit aqua*.⁸

La fàbrica de la nova església

Els anys 1593 i 1598 l'arquebisbe de Tarragona Joan Terés es desplaça fins a Pontils per confirmar els seus feligresos. Probablement, en el transcurs de les seves visites observar l'estat lamentable de l'església vella i anima la vila a construir-ne una de nova.⁹

El 24 de novembre de 1597, Antoni Marí, pagès de Pontils, “enpren y se obligue de aportar tota la pedra que se aura menester pera fer la fabrica de la iglesia” fins que l'obra estigui acabada pel preu de 118 lliures i 16 sous. En el cas que les obres s'haguessin de parar per falta de pedra els jurats de Pontils es reservaven la possibilitat de poder “llogar a fer portar pedra y a so a costes y danys de dit Marí”.¹⁰ El 22 de febrer de l'any 1598 s'iniciava la construcció de la nova església de Pontils sota la direcció de Francesc Rossell, mestre de cases, natural de la vila de Valls, i en poc més de dos anys l'obra ja estava enllestida. El 18 de juny de 1600 Mn. Pere Rosanes, rector de Pontils, amb llicència donada per Joan Terés, arquebisbe de Tarragona, beneïa la nova església. A l'acte assistiren el batlle del poble, Joan Balcells, els jurats Antoni Marí i Antoni Llorac, i altres clergues de les poblacions properes, Mn. Gaspar Pasqual, rector de Vallespinosa, Mn. Segura, rector de Vallverd, M. Pallicer de Santa Coloma de Queralt i el jesuïta Magí Torrents, de la Llacuna. Durant la cerimònia de benedicció de l'església nova es baixà el Santíssim Sagrament des de l'església vella “ab gran solemnitat ab diaca y sotdiaca, diaca era lo reverent senyor mossèn Hieronim Gomar, rector helet de les Piles y sotdiaca era lo reverent senyor mossèn Rafel Catla, rector de Santa Perpètua”. També hi participaren quatre joglars i hi vingué un jesuïta de Cervera, “lo qual feu dos sermons a la missa, predica de la edificación de la iglesia y a les vespres feu altre sermo de nostra senyora del Roser”.¹¹ El primer bateig que se celebrà a la nova església de Pontils tingué lloc el 30 de novembre de 1600, fou el de Jerònima, filla d'Onofre Bover de Valldeperes i la seva esposa Coloma.¹²

⁸ AHAT. Visites pastorals núm. 2 (1449-1450), f. 148v-149r.

⁹ AHAT. Fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Llibre de baptismes, confirmacions, matrimonis i òbits núm. 24 (1592-1621).

¹⁰ AHAT. Fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Manual notarial núm. 5 (1592-1621), p. 63.

¹¹ AHAT. Fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Església, núm. 20.

¹² AHAT. Fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Llibre de baptismes, confirmacions, matrimonis i òbits núm. 24 (1592-1621).

L'any 1601 tenim notícies que Francesc Rossell reclamava als jurats de la vila de Pontils el pagament dels treballs de repicar les pedres de les enjubes¹³ de la nova església, els quals encara no havia cobrat. Els jurats li digueren que l'obra s'havia d'haver fet "tota de pedra comuna conforme estava pactat en la capitulació entre dits jurats y promens y dit Rosell feta" i que ells no havien "promés a dit Rosell per rahó de asentar dites pedres picades cosa alguna ni saben de persona alguna li aja promes tal cosa". Les dues parts presentaren la qüestió al senyor de la vila, Bernat de Boixadors, comte de Savallà i aquest delegà en Pere de Constantí, assessor seu i advocat de la ciutat de Tarragona, la resolució del conflicte.

El testimoni de Joan Bover, mercader natural de Pontils i habitant a la vila de Valls, va ser decisiu, ell havia promès, d'acord amb els jurats de la vila, a Francesc Rossell l'abonament dels treballs de repicar les pedres. Pere Constantí basant-se amb aquest testimoni va sentenciar que els jurats de Pontils havien de "pagar y satisfacer a dit mestre Rosell tots los jornals y gastos". Per establir la quantitat que havia de percebre el dit Rosell es va constituir una comissió formada per dos mestres de cases, escollits un per cada part. El mateix dia de la publicació de la sentència els jurats de Pontils, Antoni Marí i Antoni Llorac, demanaren que aquesta mateixa comissió visurés l'església per decidir si havia estat construïda correctament segons les capitulacions. Els jurats de la vila de Pontils elegiren el mestre de cases Joan Llauger, veí de Santa Coloma de Queralt, que va valorar els treballs de repicar les pedres de les enjubes en quaranta lliures, mentre que Oliver Nauqui, mestre de cases de Valls, escollit per Francesc Rossell, va valorar la feina en vuitanta-nou lliures i quinze sous. Davant la impossibilitat d'arribar a un acord, les dues parts, conjuntament amb els dos mestres de cases, van escollir a Bartomeu Roig, que establí que s'havia de pagar cinquanta-set lliures i onze sous al constructor.

La visura que feren els tres mestres de cases de la nova església de Pontils posa de manifest que aquesta no havia estat construïda segons els acords de les capitulacions. Tots tres van coincidir en dir que les capelles eren tres pams baixes i que una era mig pam més fonda i l'altra un pam. A més a més, hi trobaren altres errors en la construcció. Per tal d'esmenar els problemes de les capelles s'obligava Francesc Rossell a desfer "las voltas [...] y muntar-las a la altaria que diu la capitulació conforme te obligatió" i per portar a terme aquesta obra el poble de Pontils li havia de subministrar tot el material així com la fusta per a les bastides, excepte el guix, el qual havia de portar el referit Rossell.¹⁴

El 18 de gener de 1603 els jurats de la vila van vendre l'abadia vella de dalt "per fer la badia nova baix en lloc de Pontils" a Antoni Pujol, cisteller, pel preu de 25 lliures barceloneses. Aquest fet es pot entendre com la continuació del procés

¹³ "Contrafort que dona resistència a una paret".

¹⁴ AHAT. Fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Església, núm. 20.

del trasllat del recinte de culte a la part baixa on hi havia el poble, ja que el castell havia perdut la seva funció i es trobava enrunat i abandonat.¹⁵

Sobre l'ornamentació de la nova església en aquests primers temps en tenim poques notícies. El 27 de juny de 1623 mossèn Pere Rosanes va pagar 7 lliures “per compte del retaule de Nostra Senyora del Roser” a Esteve Gaixet, daurador, veí de Barcelona, el 30 d'octubre del mateix any va rebre 3 lliures més i l'11 de desembre de 1624 rebia de mans de Pau Farrer i Francesc Llobera, pagesos i jurats de Pontils, 4 lliures i 14 sous per la feina realitzada.¹⁶

Una altra font d'informació per conèixer l'estat en què es trobava la nova església són les visites pastorals del segle XVII conservades a l'AHAT. D'aquella que es realitzà l'any 1638 només se'n conserven els decrets de manaments en els quals s'obligava els jurats de la vila de Pontils a realitzar un seguit de millores. Se'ls manà que fessin “reserva de plata per a guarnir lo Santíssim Sagrament [...] y fassen posar un vidre en lo vericle per ser trencat lo que y es y asso faran dins y espay de tres mesos en pena de dos lliuras”, també, segons les possibilitats econòmiques de la vila havien de fer “un talam moderat [...] y fer un canis de tela prima per quant sea manat al reverent rector no diga missa ab los canis que estan en la sacristia de drap de casa” i “fer un cobertis en lo fosar per tenir en custodia lo llit dels mors y assò faran dins y espay de quatre mesos en pena de tres lliuras”.¹⁷

Durant la visita pastoral de l'any 1647, el canonge Diego Girón de Rebolledo va manar que es fes guarnir l'interior del sagrari amb un tafetà, clavar la tapa de les fonts baptismals i posar una porta d'accés al cementiri. En aquesta mateixa visita s'anomenen tres altars; el major que estava dedicat a la Mare de Déu, i els altres dos, un al Nom de Jesús i l'altre a la Mare de Déu del Roser.¹⁸ En la següent visita, l'any 1656, són quatre els altars que s'anomenen; els tres anteriors i un de nou que estava dedicat al Sant Crist. Una altra dada que ens aporta aquesta visita són els objectes litúrgics que es guardaven a la sagristia, “tres calis, dos de plata y un sols la copa y paterna creu, vera creu, encens”. Finalment s'acabava manant fer “dorar lo sacrari” i construir un armari per guardar-hi els sants olis.¹⁹

¹⁵ AHAT. Fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Manual notarial, núm. 5 (1592-1621), f. 26v. Sobre l'evolució de la població vegeu l'article de Valentí Gual, “Moviment demogràfic i estacional de Pontils: 1578-1767”, *La Segarra* (Santa Coloma de Queralt) 198 (1996), p. 20-21 i 200 (1996), p. 48-49.

¹⁶ AHAT. *Ibidem*.

¹⁷ AHAT. *Ibidem*.

¹⁸ AHAT. Visites pastorals núm. 4 (1647-1662), f. 68r.

¹⁹ AHAT. *Ibidem*, f. 161r.

Apèndix documental

Doc. 1. Contracte per aportar tota la pedra necessària per l'obra de l'església (24 de novembre de 1597)

AHAT. Fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Manual notarial núm. 5 (1592-1621), p. 63.

Die 24 mensis novembris anno 1597.

Lo honorable en Toni Mari, pagès, del lloch de Pontils del arquebisbat de Tarragona, pren y se obligue de aportar tota la pedra que se aurà menester per a fer la fàbrica de la iglésia que se a de fer en lo lloch de Pontils, desde la primera pedra fins dita fàbrica sia acabada del tot, la qual fàbrica te de fer mestre Rosell de la vila de Valls y dita pedra pot aportar y pendre lo dit Mari allà hont la trobarà, sols no sie desfer marges y que sie pedra rabadora y si a cas dit Mari portant la pedra dona dany a ningú asò és pasant per trosos ho sembrats ho altres qualsevol dany que porie donar perada, so la vila se obligue pagar y satisfèr dits danys a na que-lls cals rebran dits danys.

Lo preu que donen al dit Mari per a aportar dita pedra son sent y de vuit lliures y setse sous dich 118 lliures 16 sous, los quals li prometen de pagar los jurats que vuy son y tot lo poble ho per esdevenidor seran son jurats per lo present en Nofre Bover de Valldeperes y en Joan Farrer del mas prometen li de donar dits dinés en la forma següent: so és de entrada li tenen a donar una tersa y al siment de la volta l'altra tersa y lo de mes li donaran quant dita fàbrica tinga son compliment y sia acabada y pera da so complir y tenir los jurats y poble y també dit Mari ne obligue tots sos bens etc. Y si acas lo mestre vagava per no tenir pedra en tal cas los jurats y poble puguen llogar a fer portar pedra y aso a costes y danys de dit Mari, també donen los jurats y poble al dit Mari tota la pedra que-s trobara en lo citi y piament de dita fàbrica y aixi juren y obliguen tots sos bens etc renunciant etc sotmentent etc. ab salari de procurador etc. fiat large etc.

Doc. 2. Nota històrica de la benedicció de la nova església de Pontils (18 de juny de 1600)

AHAT. Fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Església, núm. 20.

Als 18 de juny any 1600 fonch beneïda la iglésia nova del lloch de Pontils y la beney mossèn Pere Rosanes, natural del lloch de Vallespinosa y rector de dit lloch de Pontils, dona li llicència per a beneir dita iglésia lo il·lustríssim y reverdíssim senyor don Joan Terés, arquebisbe de Tarragona, esent balle lo honorable en Joan Balcells del mateix lloch de Pontils y jurats los honorables en Toni Mari y Toni Llorach, tots del mateix lloch de Pontils y aqueix mateix dia ab eser beneïda dita iglésia y baixaren lo Santíssim Sacrament de la iglésia vella ab gran solemnitat ab diaca y sotdiaca. Diaca era lo reverent senyor mossèn Hieronim Gomar, rector helet de les Piles y sotdiaca era lo reverent senyor mossèn Rafel Catla, rector de Santa Perpetua, tanbe y avia altres capellans que eren mossèn Gaspar Pasqual, rector de Vallespinosa y mossèn Segura, rector de Vallvert y mossèn Pallicer de Santa Coloma de Queralt y un frare de Jesús que-s deya fra Magi Torrens del terme de la Llacuna y tanbé hy tingueren quatre jutglars y sermó, sermona un frare de Jesús que vingué de Servera lo qual feu dos sermons, a la missa predicà de la edificació de la iglésia y a les vespres feu altre sermó de nostra senyora del Roser perquè la festivitats del Roser se feu lo mateix dia y dita església nova la feu mestre Francesch Rosell de la vila de Valls y Toni Mari hy aportà tota la pedra que y agué manaster hi-s comensà dita església als 22 de febrer any 1598 y per la veritat sen fa la present memòria feta per mans del demunt dit mossèn Pere Rosanes, prevere y rector de dit lloch, dia y any demunt dit.

Doc. 3. Trasllat de la qüestió que mestre Rosell tenia ab lo lloch de Pontils (1601)

AHAT. Fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Església, núm. 20.

Tenint qüestió mestre Francesch Rosell de la vila de Valls ab los jurats del lloch e terme de Pontils aserca de la anjusas de la iglésia nova de dit lloch de Pontils feta per dit mestre Rosell no esent obligat dit Rosell a fet ditas anjusas sino de pedra comuna ho tala qual ly portaren com consta en la capitulatió y com se sien fetes ditas anjusas de pedras repicades las quals li aportaren del castell tot pedres de arcadas y cantons y dit Rosell pretenent y dient que dits jurats li avien promés de pagar lo repicar dites pedres y dits jurats dient al contrari que no li avien promés tal cosa anarent tots davant lo il·lustre senyor don Bernat de Boyxadors compte de Savalla y senyor de dit lloch y terme de Pontils y dit senyor los rremeté al senyor mossèn Pere Gastantí, doctor enquiscun dret de la ciutat de Tarragona, assessor de dit senyor per a que ell provehís lo de justicia y dit senyor mossèn Gastantí hoides anduas las parts sentència y declara en la forma y modo següent.

In Christi nomine.

Lo il·lustre senyor don Bernat de Boixadors compte de Savallà, senyor del lloch y terme de Pontils etc, oida devant nos en presència del doctor daval scrit mossèn Pere Gostantí assessor y conseller nostre en lo present castell de la present vila y baronia de Vallmoll la qüestió verbal se aporte entre Francesch Rosell mestre de cases de part una y Antoni Mari y Antoni Llorach, jurats lo any present y promens de dit lloch y terme de Pontils part altra pretenent y demanant dit Rosell a dits jurats y promens que attes en la nova fabrica de la iglesia de dit terme que ell dit Rosell ha feta per inductió y voluntat dels jurats que ales ores eran y pròmens de dit terme dit mestre Rosell ha fetas totes las anjusas de dita iglésia de pedres picades no tenint obligatio de fer las sinó de tota pedra comuna conforme estava pactat en la capitulatió entre dits jurats y pròmens y dit Rosell feta demanant per so dit Rosell dits jurats y promens esser condemnats y compellits en satisfer fer y pagar la deguda esmena y gastos y jornals que per rao de asentar las ditas pedras picades en dites enjusas ha fetes conforme li prometeren. Vista e hoyda la resposta y comparitió per dits jurats verbalment feta dient que ells no an promés a dit Rosell per rahó de asentar dites pedres picades cosa alguna ni saben que persona alguna li aja promes tal cosa demanant dits jurats temps y dilassio pera consultar en dit lloch y terme de Pontils per lo que los fonch donada per dit senyor compte la dilassió competent per ells demandada comun a les parts pera deduir provar y allegar lo que volguesen. Hoit y ben examinat lo testimoni eo relatió verbalment feta per mossèn Joan Bover, mercader, natural de dit lloch y terme de Pontils a la present habitant en la vila de Valls per part de dit Rosell produit hoyda la confessió de dits jurats los quals an dit y confesat com ells y per son orde y dels promens aportaren y feren aportar totes las ditas pedras picades per la obra y fabrica de ditas enjusas las quals endarrocaren de cantons y parets vellas, em però que ells dits jurats ni sos predecessors no promés per dita raó ninguna esmena ni paga a dit Rosell sino que dit Rosell ho ha fet voluntàriament.

Vista la capitulatió y acte fet entre dites parts ab la qual dit mestre Rosell estava obligat a fer tota la fàbrica y obra de dita iglésia y enjuses de tota pedra comuna que dits jurats li avian de aportar. Vist finalment tot so y quant una part y altra ha volgut deduir provar y allegar y donades una y moltes dilacions a dits jurats pera provar sa intensió hattès y considerat tot lo que se ha agut de attendre y considerar y en particular la deposició y testimoni de dit Bover del dit y testificatio del qual consta y ha constar dits jurats y pròmens aver promes a dit Rosell la deguda y justa paga y esmena que per fer dites enjuses de les pedres picades se auria de fer del qual tracte entre dits jurats y Rosell fonch terser y medianer dit Bover, segons dit Bover testimoni llargament a dit en sa deposició e considerada la condició y qualitat de dit bover testimoni lo qual esta tingut y reputat per persona de molta bona opinió y crèdit y rica majorment attès que dit Bover és natural de dit lloch y terme de Pontils en lo qual té dos germans y honcles y los demés de dit terme son sos parents y amichs los quals tots són interessats en la present causa y per consegüent en alguna manera se pot dir també tenir dit Bover algun interès per part de dits jurats per lo que son dit y deposicio presumpsióne juris fa major prova contra dits jurats y pròmens màxime en la present causa que no és interès de molta quantitat. E més considerat com dit és que dits jurats y pròmens de Pontils han aportada totes les dites pedres picades a la fabrica y obra de les enjuses y sia molt evident presumpsió que dit mestre

nose serie voluntàriament obligat y posat a fer ditas anjusas de pedres picades havent hy molt més feyna y mans y jornals segons se diu que en fer las de totas pedra comuna. E com no sie just quod quis le culpleteur cum factura aliena y sie sert segons la relació de les parts que ditas anjusas y la obra de la iglesia esta millorada segons se diu per dites pedres picades a bé que en lo acte de la capitulació noy age pacte de millores puis consta altrament ab lo modo sobre dit de la promesa de dits jurats y promens a dit Rosell feta y al present a major cautela exigit lo jurament de dit Rosell per so *et alia* totes las sobre dites coses atesses y considerades pronuncia sentència y declara y ab las presents condemnna a dits jurats y pròmens en pagar y satisfacer a dit mestre Rosell tots los jornals y gastos que constara aver fets y posats per raho de haver posades dites pedres picades en las dites enjuses com no tenie obligatio de fer-las sinó de pedra comuna fent comissió per dit effecte a dos mestres de cases experts hu per cada part nomenadors dins spay de deu dies altrament en remitència de dites parts anomenadores per lo assessor devall scrit peraque satisfets dits mestres nomenadores de sos treballs y presos de jurament visuren dita obra so es las pedres picades de les enjuses de dita iglésia y les mans y jornals que per asentar aquellas y repicar-les dit Rosell aurà fets demés que si fosen estats de pedra comuna tenint dits visors tota la consideració que en semblants coses se deu y també en les pedres picades que se són asentades sens tocar-se ni repicar-las y feta dita visura fasen relació en escrits en poder del reverent rector de Pontils ho de altra notari a ninguna de les parts suspectes y feta y escrita dita relació la porten authèntica feafaeta a ninguna de les parts en despeses condemnant y per los bestrets fassas la excusió et co, co inti.

Verum Constanti, assesor.

Fonch publicada la present sentència per lo magnífich senyor mossèn Pere Gostanti de la ciutat de Tarragona doctor en quiscun dret assesor sobre dit trobat en lo present lloch de Pontils present lo honrat balle Joan Balcells, balle de dit lloch y terme y presents dites parts y presents per testimonis mossèn Andreu Tàrraga del Pla y Pere Domingo, pagès del lloc de Pontils y en presència de mi Pere Rosanes, prevere y rector de dit lloch y escrivà de la present causa vuy als 5 de desembre any 1601.

Pere Rosanes.

E en continent lo mateix dia y ora sobre dits respogueren Toni Mari y Toni Llorach jurats lo any present y Joan Domingo y Pere Mateu , Pere Bover, Joan Ferrer y altres pròmens ques trobaren presents dient y demanant que volen que dita iglésia feta y dit Rosell sia visurada per mestres experts pera veure si la obra y fabrica de dita yglésia es bona y rebedora y conforme la capitulació. E dit Rosell y tots són estats contens que ditas obras sia visurada també dins com fora per persones expertes y així és estat provehüt dit mossèn Gostanti que dins quinze dies porten un mestre de cada part per dit affecte.

Pere Rosanes.

Fonch donada sentència per lo magnífich mossèn Pere Gostanti jutge y assesor del il·lustre senyor compte de Savallà y senyor de Pontils en que las enjusas de la obra y fabrica de la iglésia de Pontils fosen visurades y judicades per dos mestres experts y lo mateix dia que fonch publicada dita sentència demanaren los jurats y promens de dit lloch de Pontils que també fos visurada tota la iglésia pera veure si estava conforme carta la capitulació y totes las parts foren contentes conforme consta en lo peu de dita sententia y per obeir a dita sentència feta per lo demunt dit juge vingueren dos mestres hu per cada part, mestre Joan Llauger habitant en Santa Coloma de Queralt vingue per part altra dels jurats y poble de Pontils y per la part de mestre Rosell vingue mestre Oliver Nauqui habitant en la vila de Valls y no podent-se concordar estos dos mestres elegiren per terser a mestre Barthomeu Rotg habitant en Montblanch y asó també en consentiment y voluntat de ab duas las parts per aque també dit Rotg fes sa relació y digues son parer y així dits mestres feren las relations devall scrites del modo y tenor següent.

Vuy que comptam als 10 de jener any 1601 mestre Joan Llauger, habitant en Santa Coloma de Queralt del bisbat de Vich fonch elegit per los jurats y poble de Pontils per a judicar las anjusas de la sglésia nova de Pontils y ab jurament segons sa consèntia y vist y mirat las cantonadas que andevalladas del castell de Pontils y las pedres de archs y cantons de la església vella y mirades las anjuses no una volta sinó moltes vegades y mirant també las pedres que nia moltes que no son tocades judique juxta sa consèntia y tenint deu davant los ulls que lo repicar de ditas anjusas valdria coranta lliures y asó de totes las anjusas.

Ítem en altra part en las capellas de dita iglésia las ha trobadas tres palms baixes y lo més avant mal fetas y mal mirosas y no conforme carta capitulació.

Més avant en la dita obra en lo tou no està conforma tracta la capitulació ni la obra no és llesta conforme diu dita capitulatio y asó es la sua relació.

Lo mateix dia y any mestre Oliver Nauqui habitant en la vila de Valls fonch elegit per part de mestre Rosell pera judicar las anjusas de la obra y fabrica de la església de Pontils y ab jurament y segons sa consientia y tenint Déu davant los ulls y vistes y visurades las pedras de archs y cantons que an baixats del castell y de la església vella y mirades una y moltes voltes las anjusas y mirades també las pedres que són en dites anjusas sens repicar-las judique que valdrian de repicarlas vuytanta y nou lliures y quinse sous y miradas també las capellas de dita iglésia ha trobat tres palms que son romases baixes segons diu la capitulatió y tanbe ha trobat en dites capellas que la una és mitx palm mes fonda que no.s diu la capitulatió y l'altra un palm y tanée que las arcadas de dites capellas no són ben tiradas conforme art de bon mestre y aso es juxta sa consientia lo que li apar y la sua relatió.

Lo mareix dia y any no podent-se concordar los demunt dits mestres en las cosas demunt ditas an tingut per be los demunts dits mestres y també lo poble y lo dit mestre Rosell de elegir per terser al senyor mestre Barthomeu Rotg per las cosas que ells nos podien concordar y dit mestre Rotg ha mirat com a terser lo que nos podien avenir que es ab totes las anjusas que son fora y vistas las relations dels demunt dits mestres y del hu y de l'altra no anant conformes y diu que juxta a Déu y asa consientia que dites anjusas de pedra picada tenint lo mestre obligatió de fer-las de tota pedra ditas anjusas diu que valen sinquanta set lliures onse sous 57 II 11 & y això es son vot y parer y quant a la altària de las capellas no.s diu ningua cosa vista la relatió dels dos mestres que estan tots dos conformes.

Foren fetes las demunt ditas relations en mà y poder de mi Pere Rosanes prevere y rector y notari ordinari de dit lloch y terme de Pontils dia y any demunt dit.

Vista la relatió sobre dita feta per los dos mestres experts y terser elegits per las parts y en particular a la relatió han feta dits mestres que las capellas de la iglésia són romases baixes tres palms y fondes y la obra no està feta conforme la capitulatió e atès que dits mestres no estiman ni an judicat per no aver fet dit metre Rosell la obra conforme la capitulatió quina esmena ha de fer de dita obra o si la de tornar ha de fer y fer la conforme la capitulatió o si ha de pagar y refer al poble lo dit dany y esmena de la obra en dines per so perque lo jutge devall scrit pugue millor delliberar lo de justícia proveesch ab les presents que dits mestres fasen relatio en poder del reverent rector y notari sobredit dins vuit dies de la publicatió de la present com se acostume entre mestres en semblant cas a refer la falta de la obra majorment en iglésies o si se a de tornar a desfer o si se ha de refer lo dit dany ab dinés u assò és lo que proveheix lo jutge devall scrit present les parts et co, co inti.

Constanti, assesor.

Fonch entimada a les parts la demunt dita provisió feta per lo magnífich senyor mossèn Pere Gostanti, doctor en quiscun dret per mi Pere Rosanes, prevere y rector de Pontils y notari ordinari de dit lloch als 3 de febrer any 1601.

Testimonis mestres Oliver Nauqui de la vila de Valls y mestre Joan Llauger de la vila de Santa Coloma de Queralt.

Pere Rosanes.

Vista y hoýda per los mestres y també intimada a les parts la provisió feta per lo magífich senyor mossèn Pere Costantí de la ciutat de Tarragona doctor en quiscun dret aserca de las capellas de la iglésia nova de Pontils y vingueren dits mestres y terser a consultar y no podent-se concordar en ninguna cosa mestre Joan Llauger de la vila de Santa Coloma de Queralt fa la relatió devall escrita del modo y tenor següent:

Vuy que comptam als 9 de febrer any 1601 lo demunt dit mestre Joan elegit per los jurats y poble de Pontils ab jurament y iuxta sa consientia y tenint Déu davant los ulls diu que vistas y miradas las capellas y sacristia de la obra y fabrica de la iglésia nova de Pontils feta per mestre Francesch Rosell esent dites capellas y sacristia tres palms baixes y esent tan mal voltades y tant dolentament bombadas y no estant conforme carta la capitulatio ni ha ús y pràtiga de bon mestre que dit mestre Rosell té obligatió de desfer dites capellas y sacristia y posar-las conforme diu la capitulatió y conforme a bon mestre se pertany y per estar dites capellas tant desonestes y la obra tant desparsada que ninguna esmena ni ninguns dines los ne son bons als jurats y poble de Pontils y aso es son vot y parer quant al que toca a las capellas y sacristia.

Y demanant mestre Oliver Nauqui de part de mestre Rosell algunas millores en dita iglésia com sia cosa clara que no ni te conforme consta en la primera sentència y diu dit mestre Joan que y ha més pitjores que no millores deixat apart lo de las capellas y sacristia que són primerament que la iglésia prop lo altar major es estreta un quart y mitx y mes que juxta sa consientia que lo reparat no es

esta igual ni ben lliscat ni ha us y pratiga de bon mestre ni conforme diu la capitulació ni tanpoch lo empedrat de dita iglésia no esta ha us y pràtiga de bon mestre ni lo empeament no està ben enrejolat ha ús y pràtiga de bon mestre, mes las engivas no estan ben asentades ha ús y pràtiga de bon mestre y que aquellas carotas que ha posades sota las algivas no estan ha ús y pràtiga de bon mestre y més sinch finestres que y ha sobre la volta las ha deixades baixes puis hy avia prou lloch per a fer-les altes y que las poden adobar acostas y despeses de dit Rosell y fer-les ha ús y pràtiga de bon mestre més de la teulada li acusa sa consièntia que esta molt be y ben enfustada y bona cayguda que te més avant de sos tersos y per això dich que esta bé y perquè ses sobremuntada mes de sos tersos trobe lo dit mestre Auqui més alsitut lo que jo no trobe y que com dich se pren en la teulada mes que la siseuat de dita iglésia no esta ha ús y pràtiga de bon mestre ni conforme a la capitulació més torn en dites capellas que pera desfer-les y tornar-les ha fer no té obligació lo poble de Pontils sino la pedra y cals arena y fusta pera bestidas de fora y esta es la mia relatió y mon vot y parer.

Fonch feta la demunt dita relatio en mà y poder de mi Pere Rosanes prevere y rector y notari ordinari del lloch y terme de Pontils dia y any sobre dit.

Als 22 de setembre any 1601 mestre Oliver Nauqui de la vila de Valls elegit per part de mestre Rosell pres de jurament y tenint Déu davant los ulls juxta sa consièntia fa la devall escrita relatió del modo següent y diu que las capellas de la iglésia nova de Pontils feta per mestre Rosell que dit Rosell té obligació de desfer las voltas de dites capellas y pujar-las al sintell que lo mateix cruer dira tirant al punt rodo y alsar tanbe las parets conforme requereix la obra y com a bon mestre pertany y que pera desfer dites capellas los jurats y poble de Pontils tenen obligació de aportar-li tota la manobra peu de obra acceptat lo guix lo qual ha de fer portar dit Rosell a ses costes y asò es ma relatió y mon vot y parer.

Lo mateix dia y any sobre dit mestre Barthomeu Rotg com a terser que es a serca de las duas parts en voluntat dels tots vistas y miradas las relations dels demunt dits mestres fasa relatió del modo següent y diu que mestra Francesch Rosell te obligació de desfer las voltas de las capellas y muntar-las a la altària que diu la capitulació conforme te obligació salvo lo arch principal de davant que no.s té de tocar per no perillar la obra y éser fresca y lo poble lia de donar tota la manobra acceptat lo guix que dit Rosell la de fer y portar a sos gastos y asò dintre de un mes que la vila tingué amanida tota la manobra y fusta per las bastidas y si acas lo poble no tenie amanides las manobras dintre dit temps que en tal cas que li tinguen amanits los dines que lian judicat y que per comensar dita obra los jurats y poble donen a dit Rosell sinc lliures y si tenen it dit poble las manobras amanidas dit Rosell no posa mà en la obra que en tal cas pugue lo poble llogar mestres y fer dita obra a costas y despeses de Rosell y asò és ma relatió y mon vot y parer [...].

Doc. 4. Venda de l'abadia vella per tal d'afrentar la construcció de la nova (18 de gener de 1603)

AHAT. Fons parroquial de Santa Maria de Pontils. Manual notarial núm. 5 (1592-1621), f. 26v.

Die 18 mensis january anno 1603

Sit omnibus notum com nosaltres lo senyer en Nofre Bover de Valldeperes y lo senyer Joan Farrer, jurats en lo present any de 1603 del lloch y terme de Pontils diòcesis de Tarragona, juntament ab tota la Universitat y tots congregats en la plasa del lloch de Pontils so és lo honorable en Joan Balcells, batlle d dit lloch y terme per lo molt il·lustre y noble senyor don Bernat de Boixadors, compte de Savallà, señor de dit lloch y terme etc y en Toni Mari y en Marsal Marsal y e Joan Domingo y en Pau Farrer y en Jauma Clarasó y en Miquel Trilla y en Pere Mateu y en Pere Vilaplana y en Joan Soler y en Pere Bover y en Pau Bover y en Jaume Llorach y en Magí Bover, tots pagesos del dit lloch y terme de Pontils de grat y sarta sciència nostra y per fer la badia nova baix en lloc de Pontils venen aquella badia vella de dalt y tot lo clos so és fins al foss ar y fins al tarrat de la iglésia y no més a Toni Pujol sistaller y estranger y asò per preu de vint y vuyt lliures barceloneses las quals dit Toni Pujol promet pagar en la forma següent; so es deu lliures de present y Déu a nostra Senyora de agost primer vinent y las vuyt a la altra Nostra Senyora de agost après vinent y asò sens danys ni despeses de dita universitat ab obligació de tots sos béns etc y obligant-y la meteixa casa y dita

universitat li prometen de fer àpocha de rebuda pagat que ya com de present li fan apocha de las deu lliuras que ha donades les quals confesen tenir agudes y rebudes etc y la dita venda li fan com millor dir se pot franch y quitia sens aver de pagar ters y dit Pujol se obliga y promet de estar a tota obediència y manament de senyor y balle y iurats y a ses de vila com fan tots las altres y demunt dita venda li fan aver y tenir y ab pau posehir y posar-lo ab corporal posesió com de present li donen la clau ab obligatió de tots sos bens tots en general y cadascun en particular etc et *fiat large* etc y també li fan dita venda ab consentiment y voluntat de mosèn Pere Rosanes, prevere y rector de dit lloch y terme prometent los demunt dits jurats y Universitat de fer la badia baix en lo lloch de Pontils bona y sufficient etc et *fiat largo modo ut dictum est* etc.

Testimonis són los honorables en Janot Llorach, pagès del lloc de Montealegre y Jaume Bover, pagès de lloch de Valldeperes terme y parròchia de Pontils, diòcesis Tarragona.